

активного залучення неурядових організацій і проведення державою прозорих та доступних процедур виділення бюджетних коштів, які б використовувалися за прямим призначенням – для проведення ефективних інформаційних кампаній [2, 4, 9].

Однією із вирішальних засад, на котрих варто формуватися майбутній інформаційній політиці України з євроатлантичної інтеграції, має бути інформування суспільства про величезну вагу тих реформ, на основі яких і передбачається підготовка до вступу України до НАТО. Тому необхідно включити до складу інформаційної політики держави роз'яснювальну роботу про те, що якраз реальна підготовка до вступу в євроатлантичну структуру безпеки могла б сприяти проведенню реформ у всіх сферах життя. Бути Україні скоро в союзі демократичних держав чи ні, однак реформи все ж необхідно проводити, зазначають експерти, і в секторі безпеки, і в політичному вимірі, соціальній сфері та економіці, необхідно поглиблювати процеси демократизації, щоб запрацював принцип верховенства права [9].

Таким чином, курс на інформаційну підтримку євроінтеграції повинен відповідати принципам науковості, системності та диференційованості, які передбачають: об'єктивне інформування про позитивні наслідки європейської та євроатлантичної інтеграції для України; перспективи розвитку її відносин з країнами регіону; забезпечення національних інтересів держави; цілісність інформаційних структур, що діють за єдиним пла-

ном і цілями; змістовну послідовність та єдність інформаційного матеріалу; врахування професійних, етнічних, вікових, конфесійних та інших особливостей соціальних груп, на які спрямовано інформаційний вплив. Такий підхід забезпечить єдність загальносуспільних, групових та особистих інтересів щодо європейської і євроатлантичної інтеграції.

1. Європа без кордонів – нове осмислення інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / Матеріали політичної дискусії Бертельсманн-форуму. – Режим доступу до стат.: <http://www.bertelsmann-stiftung.de/>.
2. Європейська інтеграція України: оцінка в загальноєвропейському контексті [Електронний ресурс] // Режим доступу до стат.: <http://www.parlament.org.ua>.
3. Європейська інтеграція України: позиції та оцінки громадян // Національна безпека і оборона, 2005. – №7. – С.44-56.
4. Європейська та євроатлантична інтеграція України і вступ до Сою: подолання стереотипів і міфів: [збірник навчально-методичних матеріалів]. – К.: Держкомтелерадіо, 2006. – 103 с.
5. Європейський вибір: що брати з минулого, а чого вчитися сьогодні українським ЗМІ [Електронний ресурс] // Режим доступу до стат.: http://www.franko.lviv.ua/faculty/jur/Internet/PART-2_3.html.
6. Європейські комунікації: Монографія. / [Макаренко Є.А., Ожеван М.А., Рижков М.М. та ін.]. – К.: Центр вільної преси, 2007. – 536 с.
7. Україна у 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / За заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К.: НІСД, 2008. – 744 с.
8. Чічановський А. Національна держава та її засоби масової комунікації у глобалізованому світі / А. Чічановський // Україна на шляху до Європи / [упоряд.: В. І. Шкляр, А. В. Юричко]. – К.: Етнос, 2006. – С. 213–225.
9. Національна безпека і оборона / [журнал / ред. Чернова А.]. – К., Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Рazuмкова, 2008. – № 1 (95). – 60 с.

Надійшла до редколегії 12.09.11

О. Шнирков, д-р екон. наук

ПРІОРИТЕТИ ЗОН ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена проблемам формування зон вільної торгівлі України з ЄС та СНД. Наявність двох основних зон вільної торгівлі створює унікальну модель міжнародної інтеграції України у формі доступу до європейського та євразійського ринків. Стверджується, що ЗВТ з ЄС матиме суттєві позитивні ефекти не лише короткотермінові, але й у середньо- та довгостроковій перспективі.

The article deals with the free trade zones of Ukraine with the EU and CIS. Two main free trade zones create the unique model for international integration of Ukraine in forms of access to capacious European and Eurasian markets. It is stated, that FTA with the EU provides positive effects not only in short-, but in medium- and long-term perspectives.

Важливою особливістю сучасного розвитку глобальної економіки є інтенсивне зростання кількості регіональних торговельних угод та якісні зміни в їх змісті. До 2011 р. до Світової організації торгівлі було нотифіковано 474 угод про регіональні торговельні угруповання, з яких 90% припадало на зони вільної торгівлі, 10% – на митні союзи. Основними причинами даного феномену є: неспроможність на глобальному рівні у рамках СОТ знайти компромісні рішення по багатьох питаннях регулювання міжнародних економічних відносин, формування міжнародних виробничих мереж насамперед на регіональній основі, переваги саме регіонального економічного співробітництва, посилення ролі комплексного регулювання міжнародного руху основних факторів виробництва (товарів, послуг, капіталу, робочої сили, знань). Тому участь національних економік в сучасних міжнародних інтеграційних угрупованнях є важливим фактором структурних зрушень та економічного зростання окремих країн.

Фундаментальною рисою змісту нової генерації регіональних торговельних угод на початку XXI ст. є посилення їх комплексного характеру. Якщо класичні угоди про зону вільної торгівлі концентрувалися на врегулюванні 5-7 основних проблем, пов'язаних з традиційним міжнародним рухом товарів, то сучасні поглиблені зони охоплюють до 40 різних сфер міждержавного співробітництва – від конкурентної політики, інтелектуальної власності до політичного діалогу, соціальних питань, державного управління. Таким чином, ці угоди перетворюються в комплексні регіональні структури не лише суто економічного спрямування. З цієї точки зору важ-

ливим є питання гомогенності економічних, соціальних, політичних, правових структур країн, що інтегруються.

Для України з її високою залежністю від ринків Європейського Союзу та країн СНД, низькими показниками міжнародної конкурентноздатності в економічній, соціальній, політичній та правовій сферах нагальним є інтенсифікація простих та розвинених форм участі в регіональних інтеграційних процесах. Співвідношення різних форм економічної інтеграції України з основними партнерами може мати характер взаємодоповнення, пріоритетності або взаємовиключення. Вступ України до Митного союзу з Росією, Білорусією та Казахстаном викликає на даному етапі створення зони вільної торгівлі з ЄС. Вступ України до ЄС (гіпотетичний на сучасному етапі) унеможливує створення поглибленої зони вільної торгівлі з країнами СНД. Відсутність угод про традиційну або поглиблену зону вільної торгівлі з ЄС та/або країнами СНД відштовхує Україну на периферію сучасних світових інтеграційних процесів.

Політичний консенсус щодо створення зони вільної торгівлі з ЄС, досягнутий між гілками української влади у 2006-2007 рр., фактично унеможливує участь України у митних союзах ЄП та ЄврАзЕС. Ця позиція також підтримується й Президентом України Януковичем В.Ф. У своєму виступі у Верховній Раді України у квітні 2011 р. він підтвердив формулу "3+1" для формату співробітництва України з Митним союзом Росії, Казахстану, Білоруссю [12].

У цьому зв'язку зауважимо, що на даному етапі для України найбільш ефективною моделлю міжнародного інтеграційного розвитку є стратегія переходу до режиму

вільної торгівлі з ЄС (більше 500 млн. населення) та максимальне збереження (за певних умов, поглиблення) цього режиму з Митним союзом (більше 170 млн. населення) за формулами "27+1" та "3+1". Доступ до двох потужних європейського та євразійського ринків може стати унікальною інтеграційною моделлю для Європи: жодна інша європейська економіка таких можливостей не має. Подібний підхід має ще більші перспективи, якщо буде сформований Євразійський союз за ініціативою Росії.

Поглиблені зони вільної торгівлі з ЄС та країнами СНД можуть створити унікальну для європейських інтеграційних процесів архітектуру, коли саме та лише економіка України матиме доступ у формі вільної торгівлі до ємних ринків ЄС та країн СНД одночасно. Розвиток України протягом певного часу поза межами розвинених форм інтеграції, які передбачають передачу частини національного суверенітету на наднаціональний рівень та розвиток спільної економічної політики, дасть можливість національному капіталу до того ж більш ефективно адаптуватися до регіональної та глобальної конкуренції.

Входження України до Митного союзу гарантує отримання значного економічного ефекту в короткотерміновій перспективі за рахунок більш низьких цін на енергоносії, створення ЗВТ із ЄС створює передумови та можливість виникнення значно більших економічних ефектів від модернізації української економіки у середньо- та довгостроковій перспективах. Реалізація економічних ефектів від ЗВТ із ЄС залежить від здатності української економіки (виробників, споживачів, уряду) адаптуватися до нових умов конкуренції на міжнародних ринках.

Безпосередніми економічними наслідками участі країн в регіональних торговельних угодах є поява економічних ефектів коротко-, середньо- та довгострокового характеру. Найбільш дослідженими є ефекти створення та відхилення торгівлі, але на разі це вже не достатньо для аналізу наслідків комплексних угод про поглиблені зони вільної торгівлі, оскільки відповідні ефекти виникають в багатьох інших сферах національних економік різної ступені залежності від тенденцій розвитку світового господарства у середньо- та довгостроковій перспективі. Нажаль, системний підхід щодо кумуляції економічних ефектів різних сфер народних господарств країн, що інтегруються у середньо- та довгостроковій перспективі є досі невирішеною проблемою сучасної економічної науки. У будь-якому випадку спиратися лише на співвідношення короткотермінових ефектів для вибору (якщо такий вибір є необхідним)

пріоритетного напрямку регіональної інтеграції за сучасних умов не можливо. Тому країни з високою ступінню залежності від кон'юнктури світових ринків основних товарів експорту та імпорту беруть участь у декількох регіональних торговельних угодах.

Для країн, що розвиваються участь в економічних угодах комплексного характеру з країнами більш високого рівня соціально-економічного розвитку є надзвичайно важливим, оскільки дає можливість не тільки збільшити добробут країни внаслідок зменшення бар'єрів різного характеру на шляху міжнародного руху факторів виробництва, але адаптуватися до більш ефективної регіональної моделі соціально-економічного розвитку в цілому. Однак, така адаптація може вимагати більш значних витрат та термінів, ніж інтеграція до менш розвиненої, ефективної та закритої моделі. Більш конкурентні країни (реально або потенційно) ставлять перед собою більш амбітні цілі, менш конкурентні звужують свої зусилля, консервуючи свої виробничі структури та моделі соціально-економічного розвитку.

Хоча в існуючих моделях розрахунку ефектів від створення ЗВТ перевага надається визначенню ефектів насамперед за рахунок скасування мит, отже, короткострокові ефекти, не враховуються повною мірою зміни еластичності попиту та пропозиції після створення зони вільної торгівлі, залишається відкритим питання про кореляцію різних факторів економічного зростання тощо, вони в своїй сукупності показують загальний характер ефектів від лібералізації торгівлі.

Проте один з основних потенційних наслідків вільної торгівлі між ЄС та Україною – це сигнал для інвесторів, який, у поєднанні з поглибленням економічних та політичних реформ в Україні, може привести до значних структурних зрушень у вітчизняній економіці, стати основою внутрішньогалузевої та внутрішньоукладної технологічної моделі інтеграції українських виробників і споживачів до Єдиного внутрішнього ринку Співтовариства.

Але різниця у стратегічному виборі України полягає не лише в економічних ефектах, які національна економіка може отримати від інтеграції до Європейського Союзу або Євразійського союзу. Мова йде про різний соціально-економічний, правовий, політичний зміст та ефективність моделей розвитку двох союзів. З цієї точки зору модель ЄС є більш привабливою та конкурентною.

1. World Trade Report 2011. – <http://wto.org/> 2. Global Europe: Competity in the World. – <http://ec.europa.eu/>

Надійшла до редколегії 12.09.11

А. Філіпенко, д-р екон. наук

МІЖНАРОДНА ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ – СТАНОВЛЕННЯ ПАРАДИГМИ

Стаття присвячена процесу становлення і розвитку міжнародної політичної економії, утвердження її парадигмальної основи. Головна увага приділена аналізу трьох концепцій: лібералізму, неомеркантилізму та критицизму (марксизму).

The article is dedicated to the process of formation and development of international political economy its paradigmatic base. The main attention is devoted of analysis of liberalism, neo-mercantilism and criticism (marxism).

Необхідність розробки політекономічної концепції сучасної цивілізації зумовлена зростанням масштабів світової економіки, особливо її фінансового сектора, диверсифікацією структури світового господарства, складністю трансформаційних процесів та ін. Міжнародна (глобальна) [1] політична економія, як окрема наука, сформувалася у 70-і роки ХХ ст. Вона охоплює лібералізацію і протекціонізм, вплив політичних факторів на процеси економічної глобалізації, функціонування міжнародних економічних організацій, інші форми міжнародних економічних відносин. Як одна із структурних ланок загальнонаукової методології, міжнародна політична економія (МПЕ) спирається, по-перше, на світо-

системний підхід, у якому замість так званого "контейнерного" [2] погляду на державу, коли всі аспекти соціальних відносин досліджуються, насамперед, в рамках держави як основної аналітичної одиниці, використовуються такі одиниці аналізу, як світ-система (міні-система, світ-економіка, світ-імперія та ін.). По-друге, відчутний вплив на міжнародну політичну економію справили різноманітні теорії гегемоніальної стабільності, суть якої полягає у існуванні лідера-гегемона (чи групи лідерів), що підтримують ліберальний світовий порядок. Останні дослідження даної проблеми базуються на прикладах Великої Британії та США [3]. По-третє, міжнародна політекономія приділяє велику увагу